

دانش بنیان ها در مدار اقتصاد مقاومتی ۱۴۰۵

محصولات دانش بنیان با ارزش افزوده بالا، ثبات صادراتی و قدرت رقابت جهانی، مهم ترین ابزار عبور از اقتصاد خام فروش و تحقق اصل برون گرایی در اقتصاد مقاومتی محسوب می شوند

در سال ۱۴۰۵ که از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله سیدمجتبی حسینی خامنه ای، به عنوان «اقتصاد مقاومتی در سایه وحدت ملی و امنیت ملی» نام گذاری شده است، اهمیت نقش آفرینی شرکت های دانش بنیان بیش از هر زمان دیگر نمایان می شود. اقتصاد کشور در حالی با بنیاز به تقویت تاب آوری، کاهش وابستگی و افزایش بهره وری مواجه است که این شرکت ها به عنوان موتورهای اصلی تولید ارزش افزوده و توسعه فناوری، جایگاهی کلیدی و تعیین کننده در فرایند پیشرفت یافته اند. حضور فعال مجموعه های دانش بنیان در زنجیره تولید ملی به ویژه در حوزه های انرژی، کشاورزی، صنعت، حمل و نقل و سلامت، ظرفیت هایی بی نظیر آفریده که نتیجه آن کاهش هزینه ها، ارتقای کیفیت محصولات، افزایش قدرت رقابت و گسترش بازارهای داخلی و صادراتی است. پویایی زیست بوم نوآوری و فناوری نیز راه حل های مبتنی بر دانش را به ابزارهایی قابل اعتماد جهت رفع نیازهای کشور تبدیل کرده است؛ ابزاری مؤثر برای پر کردن شکاف های اقتصادی و تسهیل گذار از اقتصاد مبتنی بر منابع خام به اقتصاد دانش محور. در این مسیر، حمایت از شرکت های دانش بنیان نه تنها به عنوان انتخابی بلکه ضرورتی راهبردی جلوه می کند که منجر به تقویت زیرساخت های اقتصادی، ایجاد اشتغال تخصصی، افزایش بهره وری و توسعه توان داخلی در حوزه فناوری می شود و این پوشش را در راستای تحقق اهداف سال ۱۴۰۵ و تحکیم بنیان های اقتصاد مقاومتی قرار می دهد.

۳ اصل اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی بر پایه سه اصل محوری استوار است؛ نخست «درون زایی» که بر اتکا به توانمندی های داخلی و کاهش وابستگی به منابع خارجی تأکید دارد. دوم «برون گرایی» که توسعه صادرات غیرنفتی و حضور فعال در بازارهای جهانی را پیگیری می کند. سومین اصل

«عدالت محوری» است که توزیع عادلانه ثروت و فرصت ها را هدف قرار می دهد. شرکت های دانش بنیان نقش اساسی در تحقق هر سه اصل ایفا می کنند و می توانند اقتصاد کشور را از وابستگی طولانی مدت به درآمدهای نفتی رهایی بخشند. این وابستگی، اقتصاد ایران را در برابر نوسانات قیمت نفت و تحریم های بین المللی آسیب پذیر ساخته است. شرکت های دانش بنیان با تولید محصولات دانش محور و با ارزش افزوده، راهکاری نوین برای کاهش این آسیب پذیری فراهم کرده اند. آن ها تجهیزاتاتی را می سازند که پیش از این وارداتی بوده اند؛ برای مثال در حوزه نفت و گاز تولید تجهیزات حفاری و کانالیست های پالایشگاهی که از خارج تأمین می شدند، نمونه ای بارز است. این اقدامات ضمن صرفه جویی ارزی، امنیت اقتصادی کشور را تقویت می کند. در بخش کشاورزی نیز شرکت های دانش بنیان با عرضه بذرهایی اصلاح شده، کودهای زیستی و سیستم های آبیاری هوشمند، به افزایش بهره وری و خودکفایی در تولید محصولات کمک می کنند. این راهبردها، زیربنای اقتصاد مقاومتی را مستحکم تر ساخته و مسیر توسعه پایدار و عادلانه را هموار می کنند.

کلید توسعه صادرات غیرنفتی

اصل «برون گرایی» در اقتصاد مقاومتی بر توسعه صادرات غیرنفتی تأکید ورزیده است و شرکت های دانش بنیان، با تولید محصولات با کیفیت و رقابت پذیر در بازارهای جهانی، نقش اساسی در تحقق این هدف حیاتی ایفا می کنند. صادرات محصولات دانش بنیان مزایای چشمگیری نسبت به فروش مواد خام دارد؛ نخست آنکه این محصولات ارزش افزوده فراوانی دارند؛ به عنوان مثال، ارز صادرات یک کیلوگرم داروی ساخته شده در شرکت های دانش بنیان، چندین برابر صادرات یک تن مواد اولیه است. دوم آنکه این گونه صادرات کمتر متأثر از نوسانات بازار مواد خام بوده و ثبات بیشتری دارد. سوم،

گسترده گی بازارهای صادراتی افزایش یافته و وابستگی به بازارهای محدود کاهش می یابد.

هم اکنون، شرکت های دانش بنیان ایرانی محصولات خود را به شمار زیادی از کشورهای جهان صادر می کنند. در حوزه نانو تکنولوژی، ایران در زمره ده کشور برتر جهان از نظر تعداد مقالات و پتنت های منتشر شده قرار دارد و محصولات نانو ایرانی حضور رو به رشدی در بازارهای منطقه ای و جهانی یافته اند. همچنین در حوزه صنایع دارویی، شرکت های دانش بنیان ایرانی موفق به صادرات محصولات خود به کشورهای آسیایی، آفریقایی و اروپایی شده اند که دستاوردی مهم در جهت تقویت جایگاه اقتصاد دانش بنیان کشور به شمار می آید.

محرک اشتغال پایدار

ایجاد اشتغال پایدار و با کیفیت، یکی از مهم ترین چالش های اقتصادی کشور است که شرکت های دانش بنیان با نقش آفرینی بی نظیر خود در این عرصه گام های مؤثری برداشته اند. این شرکت ها عمدتاً نیروی کار متخصص، متعهد و تحصیل کرده را جذب می کنند و با فراهم ساختن حقوق و مزایای شایسته، از مهاجرت نخبگان و فرار مغزها جلوگیری می نمایند. هر فرصت شغلی ایجاد شده در شرکت های دانش بنیان، به شکل مستقیم و غیرمستقیم ده ها فرصت شغلی جانبی و مرتبط را نیز پدید می آورد. به عنوان نمونه، یک شرکت فناوری اطلاعات علاوه بر استخدام برنامه نویس، نیازمند خدمات طراحی، بازاریابی، پشتیبانی فنی و مشاوره است که هر یک به توسعه اشتغال تخصصی و غیرتخصصی منجر می شود.

اصل عدالت محوری در اقتصاد مقاومتی نیز از طریق گسترش و استقرار این شرکت ها در مناطق مختلف، به ویژه شهرهای کوچک و مناطق کمتر توسعه یافته، تحقق می یابد. ایجاد پارک های علم و فناوری در استان های کشور، دسترسی جوانان تحصیل کرده به فرصت های

تخصصی را ممکن ساخته و مهاجرت به کلان شهرها را کاهش داده است. این روند ضمن توازن جمعیتی، موجب افزایش رونق اقتصادی و توسعه متوازن استان ها شده و زیربنای پایداری اشتغال و عدالت اجتماعی را به نحو مؤثری تقویت می کند.

مزایای رقابتی دانش بنیان ها

شرکت های دانش بنیان در برابر شرکت های سنتی با مزیت های رقابتی متعددی برجسته شده و به ابزاری کلیدی برای پیشبرد اقتصاد مقاومتی تبدیل شده اند. نخستین امتیاز این شرکت ها «انعطاف پذیری» است؛ ساختار غالباً کوچک و متوسط آن ها، امکان سازگاری سریع با تغییرات بازار و فناوری را میسر می سازد. این ویژگی در شرایط تحریم و محدودیت های دسترسی به مواد اولیه و تجهیزات، به آن ها اجازه می دهد با سرعت بالا راه حل های جایگزین ارائه کنند و روند تولید را مستمر نگه دارند. دومین مزیت «نوآوری» است؛ فعالیت این شرکت ها بر پایه دانش و خلاقیت استوار است و آن ها را به موتور محرک نوآوری ملی مبدل ساخته است. تولید محصولات و خدمات جدید منجر به پاسخگویی به نیازهای داخلی و ارتقای توان رقابتی در بازارهای جهانی شده است. سومین مزیت «کم آبربری» است که اکثر شرکت های دانش بنیان به ویژه در حوزه فناوری اطلاعات و خدمات، مصرف آب و انرژی کمتر و بهینه ای دارند؛ ویژگی ای حیاتی در شرایط بحران منابع طبیعی کشور. نهایتاً «دوستداری محیط زیست» جایگاه خاصی دارد؛ این شرکت ها غالباً آلاینده گی کمتری ایجاد کرده و در فناوری های پاک و انرژی های تجدید پذیر پیشرو هستند، که نقشی مهم در حفظ تعادل اکولوژیک کشور ایفا می کند. این مزایا، شرکت های دانش بنیان را در مسیر تحقق اقتصاد پایدار و مقاوم، به بازیگرانی کلیدی تبدیل کرده است.

حمایت های کلیدی دولت

دولت جمهوری اسلامی ایران با هدف تقویت نقش بنیادین شرکت های دانش بنیان در تحقق اقتصاد مقاومتی، مجموعه ای از سیاست ها و حمایت های هدفمند را طراحی و اجرا کرده است. این حمایت ها در چارچوب قوانین راهبردی همچون قانون جهش تولید دانش بنیان و برنامه های توسعه ملی سامان یافته اند. یکی از اصلی ترین این حمایت ها، «معافیت های مالیاتی» است که به موجب آن، شرکت های دانش بنیان از پرداخت مالیات بر درآمد برای مدت پانزده سال معاف شده اند، موضوعی که امکان سرمایه گذاری مستمر در توسعه فناوری و پژوهش را برای آنان میسر می سازد. «تسهیلات بانکی» نیز نقش مهمی ایفا می کند، به طوری که این شرکت ها می توانند از وام های کم بهره به ضمانت های آسان تر بهره مند شوند. صندوق نوآوری و شکوفایی در این مسیر، سرمایه های اولیه و ریسک پذیر را برای حمایت از پروژه های نوآورانه در اختیار آن ها قرار می دهد. علاوه بر این، «اختصاص فضای کاری» در پارک های علم و فناوری سراسر کشور، فضایی مناسب و تجهیز شده را به همراه خدمات مشاوره، آموزش و شبکه سازی برای شرکت ها فراهم می سازد. در نهایت، «اولویت در مناقصات دولتی» به دانش بنیان ها فرصت می دهد تا محصولات خود را در بازارهای مطمئن عرضه کنند و جایگاه خود را در اقتصاد ملی تثبیت نمایند. این چارچوب حمایتی، زمینه ای پویا برای شکوفایی و پایدارسازی شرکت های دانش بنیان و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی فراهم آورده است.

هادی تیزهوش تابان

رئیس اتاق مشترک بازرگانی ایران و روسیه

دستاوردهای چندگانه اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی مفهومی است که بر پایه افزایش تاب آوری ساختار اقتصادی و کاهش آسیب پذیری آن در برابر فشارهای بیرونی شکل گرفته است. هنگامی که کشور با تحریم، بحران های ژئوپلیتیک یا تهدیدهای نظامی روبه رو می شود، این رویکرد کارکردی کلیدی می یابد، زیرا می کوشد سطح وابستگی به منابع ناپایدار و واردات را کاهش دهد و توان تولید داخلی را تقویت کند. این چارچوب فکری، علاوه بر مدیریت پیامدهای کوتاه مدت بحران، نوعی نظم بخشی بلندمدت را نیز ممکن می سازد تا اقتصاد با اتکاب بر ظرفیت های درونی، امکان ادامه فعالیت را حتی در شرایط محدودیت حفظ کند. همین تکیه گاه داخلی است که نقشی مهمی در مدیریت شوک های ناشی از بحران های جنگی، اختلال در زنجیره های تأمین و افزایش هزینه های غیرقابل پیش بینی ایفای کند و مانع از گسترش ناپایداری های ثانویه می شود. تمرکز بر خودکفایی در بخش های حیاتی مانند تولید غذا، دارو، انرژی و کالاهای واسطه ای یکی از پایه های اصلی این رویکرد است و موجب کاهش اثرگذاری ابزارهای فشار اقتصادی می شود. ذخایر استراتژیک، توسعه صنایع تبدیلی و گسترش شبکه های جایگزین تأمین، امکان دسترسی پایدار مردم به کالاهای ضروری را فراهم می آورد. همزمان، اقتصاد مقاومتی به چیدمان بهینه منابع کمیاب نیز توجه دارد؛ منابع انسانی، مواد اولیه و انرژی در شرایط بحران ارزش مضاعف پیدا می کنند و تخصیص حساب شده آن ها به حوزه هایی که نقشی حیاتی برای تداوم حیات اقتصادی دارند، اهمیت ویژه ای می یابد. این نوع مدیریت، اتلاف را کاهش و ظرفیت های تولیدی را از فرسایش نجات می دهد؛ به ویژه هنگامی که فشارهای محیطی، دامنه تصمیم گیری را تنگ تر کرده باشد. رویکردی از این جنس، تنها کارکرد اقتصادی ندارد و بر روحیه عمومی نیز اثر می گذارد. هنگامی که جامعه شاهد موفقیت های ناشی از اتکا به توان داخلی است، نوعی تقویت در خودباوری جمعی پدید می آید و امید اجتماعی افزایش می یابد. این احساس مشارکت و مؤثر بودن، سطح انسجام را بالا می برد و جامعه را در برابر شایعات، جنگ روانی و عوامل فرسایش دهنده اعتماد عمومی مقاوم می کند. چنین فضایی فرصت مناسبی برای رشد فناوری های بومی و گسترش شرکت های دانش بنیان فراهم می آورد؛ زیرا محیطی مبتنی بر نیاز، ابتکار و مطالبه گری شکل می گیرد که نوآوری را سرعت می بخشد و بنیان های تولید دانش را تقویت می کند. در بلندمدت، این روند به ارتقای توانمندی فناوریانه و افزایش قدرت رقابتی کشور می انجامد.

اقتصاد مقاومتی، وحدت ملی و امنیت ملی حلقه هایی پیوسته اند؛ تقویت هر کدام دیگری را استحکام می بخشد و وحدت ملی بستر اجرای سیاست های مقاومتی محسوب می شود. امنیت ملی نیز با سلامت اقتصادی و انسجام اجتماعی پیوندی مستقیم دارد و در غیاب آن، امکان شکل گیری چتر حمایتی برای پیشبرد برنامه های اقتصادی دشوار می شود. این چرخه خوداتکایی، تقویت بینه اقتصادی و تثبیت امنیت می شود و در حالت منفی، ضعف اقتصادی، تزلزل امنیت و کاهش همبستگی را به دنبال می آورد.

۴ بسته فوری برای شرکت های فناوری

برنامه جدید حمایتی با تمرکز بر آسیب های غیرفیزیکی دانش بنیان ها به زودی اجرا می شود

معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری با همکاری صندوق نوآوری و شکوفایی و وزارت خانه های ارتباطات و علوم، تدوین چهار بسته حمایتی ویژه را برای پشتیبانی از شرکت های دانش بنیان آسیب دیده از شرایط جنگی و تحریم های اقتصادی آغاز کرده است. حسین افشین، معاون علمی رئیس جمهور، با اعلام این خبر تأکید کرد این برنامه اضطراری با هدف جبران اختلالات گسترده ای طراحی شده که طی ماه های اخیر بر زنجیره عرضه، تقاضا، فروش و فعالیت های زیرساختی شرکت های فناور اثر گذاشته است.

یک حمایت اضطراری

به گفته افشین، شرایط ناشی از جنگ تحمیلی آمریکایی-صهیونی که موجب شدت گرفتن فشارهای اقتصادی و محدودیت در مبادلات تجاری

شده، بسیاری از شرکت های دانش بنیان را با کاهش فروش، دشواری تأمین مواد اولیه و افت بازار روبه رو کرده است. او توضیح داد معاونت علمی، وزارت ارتباطات و وزارت علوم با محوریت صندوق نوآوری و شکوفایی برنامه ای هماهنگ تدوین کرده اند که به زودی جزئیات آن اعلام می شود. این بسته ها بر پوشش آسیب های غیرفیزیکی تمرکز دارند؛ زیرا خسارات فیزیکی طبق مصوبه هیأت وزیران در چارچوب دیگری و با محوریت وزارت صمت مورد بررسی قرار می گیرد.

۴ محور اصلی بسته های حمایتی

معاون علمی رئیس جمهور در تشریح ابعاد این برنامه اعلام کرد که بسته های حمایتی شامل چهار محور اصلی است: نخست، بسته جبران توقف یا کاهش عرضه که اختلالات مرتبط با تولید،

فروش و توزیع را پوشش می دهد. دوم، بسته حمایت از توقف یا کاهش تقاضا که شرکت هایی را هدف می گیرد که بازار خود را از دست داده یا با افت شدید فروش مواجه شده اند. سوم، بسته رشد تقاضا برای خدمات و زیرساخت های مورد نیاز شرکت هاست؛ حوزه هایی که در شرایط بحران با نیازهای ناگهانی و پرفشار روبه رو می شوند.

چهارم، بسته تأمین زیرساخت برق که با توجه به اختلالات اخیر و نیاز روبه رشد شرکت ها به انرژی پایدار، جایگاهی ویژه یافته است. افشین افزود که این بسته ها به شکل خاص بر شرکت های کوچک و متوسط تمرکز دارد و تخصیص تسهیلات تنها پس از بررسی های ارزیابی های کارشناسی و تأیید نهایی معاونت علمی و صندوق نوآوری انجام خواهد شد. فرآیند ثبت درخواست و بارگذاری مدارک نیز از طریق سامانه غزال صورت می گیرد.